Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Bréfa- og málasafn 1967, fyrri hluti

Bjarni Benediktsson – Forsætisráðherra – Bréf – Anna Kristjánsdóttir – Baldvin Tryggvason – Hans G. Andersen – Jackson Martinell – Jónas Haraldz – Jörundur á Hellu – Ólafur Björnsson – Gunnar Thoroddsen – Alexander Guðmundsson – Bandalag íslenskra skáta – Efnahagsstofnunin

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmálamaðurinn
Askja 2-34, Örk 7

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Kæri forsætisráðherra

Legg hér skýrsluna, sem ég minntist á. Treysti hún verði <u>einkamál</u> og ég fái hana aftur. Það sem ég óskaði þú læsir er andinn, ekki einstakir liðir, sem þurfa endurskoðunar.

[illegible]

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Baldvin Tryggvason

Pósthólf 9, Reykjavík.

Svarað neitandi m. tilvísun til landsfundar á sama tíma BBen

Reykjavík, 3. marz 1967

Hr. forsætisráðherra
dr. Bjarni Benediktsson,
Reykjavík.

Í dag barst mér bréf frá Höyres Landsstyre, Oslo undirritað af organisasjonsjef Th. Löken en dagsett 1. marz.

Bréfið er stílað persónulega til mín frá Löken, en í því segir m.a. orðrétt.

"Jeg sender deg noen ord for, paa et konfidensielt grundlag, å höre om vaart broderparti paa Island kunne tenke seg å sende en offisiell representant til vaart landsmöte i Oslo 21. og 22. april d.å. Vi faar besök av vaare venner i England, Tyskland og Österrike i tillegg til vaare övrige nordiske.

Kan du vennligst ventilere dette med de ledende i ditt part."

Ég leyfi mér hér með að koma þessari fyrirspurn áleiðis til þín.

Kveðja,

Baldvin

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Matthíeskt á svipinn – því það vitum við allir að Þorvaldur hefur ekki með einu orði komið nálægt akeltersjón á hvorugan veginn.

Hitt ætti að vera hverjum manni augljóst – að allir heiðarlegir menn hafa hjartanlega skömm á framferði þeirra Jeg bræðranna Matth. og Sigurðar, og því miður finnst mér það vera aumkunnarverð aðstaða hjá Sjálfstæðisflokki Íslands að setja traust sitt á Matth. og veit ekki hvort er aðfarasælla fyrir flokkinn að hafa hann í sæti – eða sætið autt – betra autt en illa skipað –

Það þarf ekki annað en líta á mannskapinn á þessum lista til að bjóða við að skoða hann því ekki er nú hægt að lesa hann til enda án þess að rekast á – framsóknarmanninn –

Það er þó talsverð nýlunda og verðugt háðsmerki á forustumennina.

Annars ætlið þið að sjá að mest fast veginn í annað og 3 sætið með Matth. í forsæti. því mest mun hann verða búinn að rægja Sigurð af garðinum.

Eg læt nú þessu lokið, en því heyrir hér að ég er ekki ánægður þó ég gegni skyldu minni, en eins og ég sagði í upphafi ég greiði mitt atkvæði með hangandi hendi.

Með ósk um góð kosningaúrslit.

Kær kveðja.

Jörundur á Hellu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

17. júlí 67.
Sendist ráðherrum í afriti.

BANDALAG ÍSLENZKRA SKÁTA
P. O. BOX 831, REYKJAVÍK, ICELAND

Reykjavík, 13. júlí 1967

Hr. félagsmálaráðherra
Eggert G. Þorsteinsson

Með skírskotun til tveggja bréfa frá ráðuneyti yðar, dags. 28. júní s.l., þar sem ríkisstjórn Íslands lýsir stuðningi sínum við, að íslenzkir skátar standi að alþjóðamóti skáta á Norðurlöndum, og veitir um leið fararstyrk, að upphæð kr. 25.000.- til ferðar á alþjóðaráðstefnu skáta, hefur mér verið falið að færa ríkisstjórn Íslands einlægar þakkir stjórnar Bandalags ísl. skáta fyrir stuðning þennan.

Virðingarfyllst,
f.h. stjórnar B.Í.S.

Anna Kristjánsd.

Anna Kristjánsdóttir, framkv.stj.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

OSLO 2. ágúst 1967. Db. 68. B. 2.

Góði vinur,

Fyrir tveim vikum spurðist ég fyrir um viðbrögð við símskeyti þínu til forsætisráðherra Noregs, varðandi Loftleiðamálið. Kom þá í ljós að skeytið hafði af vangá lagst til hliðar og fannst ekki. Kom ég þá textanum strax til skila og var Borten þakklátur fyrir. Var vangá þessi skýrð með því að allir ráðherrar og æðstu embættismenn voru því sem næst á kafi vegna umræðna í Stórþinginu um þátttöku Noregs í EEC.

Nú talaði ég við forsætisráðherrann í dag. Hann hefir verið í sumarfríi undanfarið, en kom í bæinn í morgun og fer í kvöld. Þótti honum mjög leitt að þessi mistök skyldu hafa átt sér stað. Ég sagði að auðsjáanlega væri hér um leið mistök að ræða, ekki sízt vegna þess að einkennilega liti út að fá ekki svar við símskeyti í heilan mánuð, en aðalatriðið nú væri að ganga í að leysa málið. Það væri að vísu ljóst, að Norðmenn væru samvinnuþýðastir okkar viðsemjenda í þessu máli, en Svíar erfiðastir. Væri því spurningin, hvernig hægt væri að hafa áhrif á þá, en þar væri Palme erfiðastur og staðfesti Borten það. Ég benti síðan á að málið væri nú búið að vera í höndum samgöngumálaráðherranna síðan í nóvember eða 9 mánuði og væri því tími til kominn til að eitthvað gerðist.og þá helzt þannig að málið yrði tekið úr þeirra höndum og annað hvort leyst af forsætisráðherrunum eða falið utanríkisráðherrunum, eins og raunar var samkomulag um milli forsætisráðherra Noregs og Íslands í samtalinu í Reykjavík, þegar Borten var þar í heimsókn.

Herra forsætisráðherra
Bjarni Benediktsson,
R e y k j a v í k .

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Borten sagði að það væri rétt skilið að Norðmenn vildu allt gera til að leysa þetta mál og hefðu viljað allan tímann. Hins vegar væru þeir aðeins einn aðili af þrem og yrðu að vera með í þrenningunni, a.m.k. á yfirborðinu. Athuganir hefðu leitt í ljós að nauðsynlegt væri að gefa samgöngumálaráðherrunum eitt tækifæri í viðbót að leysa málið og myndu nú Norðmenn óska eftir að slíkur fundur yrði kallaður saman af Dönum, sem fundarkvaðning heyrir undir í þessu efni, svo fljótt sem verða mætti, með það fyrir augum, að úrslit gætu legið fyrir áður en utanríkisráðherrafundurinn hefst í Helsingfors. Ef málið leystist ekki á samgöngumálaráðherrafundinum gæti utanríkisráðherrafundurinn tekið málið upp og ef ekkert kæmi út úr því væri eðlilegast að það yrði leyst á næsta forsætisráðherrafundi í október.

Þetta taldi Borten að væri skynsamlegast miðað við allar aðstæður og bað hann mig um að leggja málið þannig fyrir þig þegar ég kæmi til Reykjavíkur í næstu viku ásamt beztu kveðjum frá honum. Einnig getur verið að hann skrifi þér bréf til að afsaka mistökin.

Mér fannst rétt að láta þetta ganga beint til þín tafarlaust.

Með beztu kveðjum,
þinn einlægur,

Hans

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

EFNAHAGSSTOFNUNIN

LAUGAVEGUR - 13 - N
SÍMI 20520

16/11-67

Til: Bjarna Benediktssonar, forsætisráðherra
Frá: Jónasi H. Haralz J.H.H.
Efni: Tillögur Alexanders Guðmundssonar

Hér með fylgir stutt greinargerð um þessar tillögur, sem tekin hefur verið saman hér í stofnuninni. Aðalatriði málsins má draga saman á eftirfarandi hátt:

1. Að því, er neytendur snertir, jafngilda tillögurnar 10.5 stiga hækkun niðurgreiðslna á landbúnaðarafurðir, miðað við núgildandi vísitölu.

2. Kostnaður ríkissjóðs við framkvæmd tillagnanna myndi verða um 360 m.kr., eða um 35 m.kr. á vísitölustig, sem er sama upphæð og meðalkostnaður við niðurgreiðslur hefur verið. Hér er þó það að athuga, að tillögurnar gera ráð fyrir fastri greiðslu á bónda (80.000 kr.). Má því gera ráð fyrir, að bændur leituðust fljótlega við að skipta búum að forminu til, þannig að synir þeirra eða tengdasynir væru taldir sjálfstæðir bændur auk þeirra sjálfra, þótt raunverulega væri um eitt bú að ræða. Myndi þá tala bænda vaxa og útgjöld ríkissjóðs fara vaxandi.

3. Að því, er bændurna sjálfa snertir, myndi framkvæmd tillagnanna ekki fela í sér neina breytingu á kjörum fyrir þá bændur, sem reka bú jafnstórt því vísitölubúi, sem lagt hefur verið til grundvallar við verðlagningu landbúnaðarafurða. Á hinn bóginn myndu tillögurnar fela í sér bætt kjör fyrir þá bændur, sem hafa minna bú en þetta, og lakari kjör fyrir þá bændur, sem hafa stærri. Sú tekjujöfnun á milli bænda innbyrðis, sem hér um ræðir, er svo stórtæk, að útilokað virðist að hún sé framkvæmanleg.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

4. Sú heilbrigða hugsun felst í þessum tillögum, að líta beri á aðstoð við landbúnaðinn frá hreinu félagslegu sjónarmiði. Aðstoðin eigi ekki að vera hvöt til bænda til að framleiða meira og meira af vörum, sem reynist lítt seljanlegar, heldur vera framlag þjóðfélagsins til stéttar, sem af óviðráðanlegum ástæðum hafi ekki að fullu getað fylgzt með í almennri tækniþróun og aukningu velmegunar. Sjónarmið sem þessi hljóta að verða æ þýðingarmeiri við mótun stefnu í landbúnaðarmálum bæði hér á landi og annars staðar. Hitt er svo annað mál, að þetta sjónarmið hefur ekki klæðzt framkvæmanlegum búningi í þeim tillögum, sem hér um ræðir.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Tillögur Alexanders Guðmundssonar:

Aðalkjarni þeirra er:

Hverjum bónda séu greiddar kr.80.000,- á ári, og tekið sé tillit til þeirrar greiðslu við verðlagningu landbúnaðarafurða.

Í því sem á eftir fer er dæmið reiknað í samræmi við haustverðlagningu 1966, þar sem haustverðlagning 1967 er ekki enn fyrir hendi.

Liðir í verðlagsgrundvelli	Verðlagsgrundvöllur landbúnaðarafurða 1966/67	Samkvæmt tillögur A.G.
a) Rekstrarvörur (lækkun ca. 2%)	120.155	118.123
b) Vextir (lækkun 0%)	32.952	32.952
c) Laun (lækkun ca.5%)	224.035	212.828
d) "Föst laun bónda"	-0	-80.000
	377.142	283.903

Lækkun 25%, kostnaður fyrir ríkissjóð: kr.80.000 x ca.4.500 = 360 m.kr.

Verð á framleiðsluvörum bænda:

Mjólk, lækkar úr kr.8,90 í kr. 6,7o

Dilkakjöt lækkar úr kr.62,88 í kr.46,7o

Kartöflur, lækka úr 7,14 í kr.5,35

Miðað við álagningu sem að hálfu væri hundraðshlutaálagning og að hálfu föst krónuupphæð á einingu, yrðu áhrif á núgildandi vísitölu ca.10.5 stig, þ.e.5.6 stig vegna mjólkur og mjólkurvöru, ca.4.3 stig vegna kjöts og 0.6 stig vegna kartaflna. Það er því ekkert athugavert við tillögur Alexanders frá reikningslegu sjónarmiði, dæmið er "rétt". Hins vegar þykir vafasamt, að bænda-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stéttin vildi líta við slíkum tillögum. Tökum dæmi af bónda, sem hefur 25 kýr í fjósi og 130 ær á vetrarfóðrun. Slíkt bú er sem næst tvisvar sinnum stærra en vísitölubúið, og hér er því reiknað með að öll gjöld séu tvisvar sinnum hærri:

Miðað við verðlagningu haustið 1966, fékk hann kr.754.284 fyrir afurðir sínar, miðað við verðlagningu á grundvelli tillagna Alexanders, myndi hann fá 25% minna, eða um kr.565.000, eða lækka um rúm 189 þús.kr.

Rekstrarútgjöld hans myndu hins vegar ekki lækka um nema kr.26.500, afkoman yrði því um kr.163.500 lakari, og upp í það myndi ríkissjóður greiða honum kr.80.000, eða tæpan helming.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Reykjavík 25. júní 1967

Hr. forsætisráðherra,
dr. Bjarni Benediktsson!

Þar sem ég af óviðráðanlegum ástæðum verð hindraður í því að sækja fund í flokksráði Sjálfstæðisflokksins, er boðað hefir verið til miðvikudaginn 28. þ.m. vil ég taka eftirfarandi fram um afstöðu mína til þess máls, er ég hefi talið víst, að einkum yrði rætt á umræddum fundi, en það er ákvörðun um aðild að stjórnarsamstarfi við aðra flokka á nýbyrjuðu kjörtímabili:

Mér er ljóst, að erfiðir tímar í efnahagsmálum Íslendinga geta farið í hönd, þannig að við því verður að vera búinn, að miður æskilegar ráðstafanir í efnahagsmálum geti orðið óhjákvæmilegar á komandi vetri. Engu að síður lít ég svo á, að úrslit kosninganna leggi stjórnarflokkunum beinlínis á herðar siðferðilega skyldu til þess að sjá þjóðinni fyrir starfhæfri ríkisstjórn á því kjörtímabili, er í hönd fer. Fyrir því tel ég, að Sjálf-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stæðisflokknum beri að leita eftir áfram-haldandi stjórnarsamvinnu við Al-þýðuflokkinn og eiga aðild að slíkri ríkisstjórn, svo fremi slíkt ekki yrði af hálfu samstarfsflokksins bundið skilyrðum, sem ósamrýmanleg væru stefnu flokksins og grundvallarhug-sjónum.

Með beztu kveðjum og árnaðar-óskum til flokksráðsfundarins

Þinn einlægur

Ólafur Björnsson

Með kærri kveðju Gunnar

Ambassadör Gunnar Thoroddsens åbningstale

på det 10. nordiske journalistkursus i Århus 1967

Da jeg blev anmodet om at holde åbningstalen på det 10. nordiske journalistkursus, blev det fremhævet, at emnet var valgfrit, men burde have relation til såvel presse som politik.

I adskillige år har jeg været i beröring med begge dele, har blandt andet siddet samtidigt i bestyrelsen for en islandsk avis, og i regeringen som vogter af statskassen. Jeg tror, at bladets ökonomi var en endnu vanskeligere opgave end statens finanser.

Men politik og presse har flere ting fælles end ökonomiske genvordigheder. Först skal nævnes den fundamentale interesse begge to har i friheden: politisk frihed, pressefrihed.

I den politiske historie har problemstillingen ofte været den, at der kun har været to alternativer, et enten eller.

Enten: En statsform, hvor menneskerettighederne fuldt ud respekteres: Ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, frie valg, - men med en forholdsvis svag regeringsmagt som fölge, - eller: en statsform, hvor regeringsmagten var stærk og handlekraftig, men på frihedens, menneskerettighedernes, bekostning.

Når man skal skelne mellem demokrati og diktatur, og definere forskellen, så tænker man gerne först på valgretten, de frie valg, som grænselinien. I grunden er det ikke det afgörende. Vi har fra indeværende århundrede eksempler på, at diktatorer er kommet til magten ved hjælp af almindelige valg, altså på formelt lovlig måde. Og både disse, - og også den sort af diktatorer, som kom til magten ved magt og ikke ved valg, - har i årevis beholdt regeringstöjlerne ved periodiske valg med almindelig valgret. Det er et andet kriterium, som klart og tydeligt trækker grænsen mellem demokratisk og totalitær styreform. Det kriterium er respekt og garanti for ytringsfrihed, tale- og trykkefrihed, forsamlings- og foreningsfrihed. Hvis disse rettigheder ikke ved grundlov eller sædvaneret og i praksis er værnet og varetaget, så er styreformen ikke demokratisk, hvor ofte man end holder valg til folkeforsamlinger og parlamenter, og hvor almindelig og vidtrækkende valgretten nominelt end er.

Det er helt klart og indlysende, at det er ytringsfriheden,

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

som frem for andre elementer kendetegner et demokratisk samfund og er dets vigtigste stöttepille.

Denne vitale ytringsfrihed fik udtryk i de nord-amerikanske forfatninger og i den franske erklæring om menneskerettigheder fra det 18. århundrede. Og den er sikret i alle de fem nordiske landes forfatninger og grundlove. Men ytringsfrihed, - som ofte bliver kaldt pressefrihed, - er jo også pressens grundlov. Så nöje, så uadskilleligt er folkestyret og pressefriheden knyttet til hinanden.

Men, hvad er pressefrihed? Ja, hvad er sandhed, spurgte Pilatus fordums, og det spörgsmål er endnu ikke blevet besvaret. Skulle det gå på samme måde med spörgsmålet, hvad er pressefrihed? For den er vanskelig at definere.

Den gamle og gængse opfattelse er jo den, at pressefrihed er ret til at offentliggöre sine tanker og anskuelser på tryk, og at censur eller lignende foranstaltninger ikke må indföres. Spörgsmålet om censur er ikke aktuelt i Norden i dag. Det hörer historien til. Men denne offentliggörelse af ens tanker og anskuelser skal ske under ansvar, - ansvar for domstolene. Det er det, som interesserer i dag.

Pressen kan blive ansvarlig for retsbrud mod samfundet, mod statens sikkerhed, mod blufærdigheden og mange slags offentlige hensyn. Men det presseansvar, som måske nu til dags har störst interesse, er ansvar for at krænke en andens fred eller ære.

Æren har for Nordboerne fra förste færd været af overordentlig stor betydning. Vore forfædre var meget fintfölende og sårbare over for ærekrænkelser. Ofte nyttede ikke, at få injurianten idömt straf og bod til den fornærmede, nej, hævn måtte komme til, - retten var ikke sket fyldest för fornærmeren var faldet for den krænkedes egen hånd. Der berettes i sagaerne om en mand, som var blevet alvorlig krænket i sin ære. Kort efter var fornærmeren i livsfare i en opsvulmet flod. Den anden ilede til hjælp og reddede ham. Hvorfor bjærgede du din fjendes liv? blev der spurgt. En anden död havde jeg tiltænkt ham end den at drukne, löd svaret. Og lidt senere fældede han sin fjende i væbnet kamp.

Men tiderne har forandret sig, og gudskelov for nutidens journalister er denne form for straf afskaffet. Den eneste levning af hævn for ærekrænkelser er den såkaldte retorsion: Når man fornærmer en anden, kan han gengælde fornærmelsen, - gratis.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Men den fine og sarte æresfölelse lever stadig og kan komme til udtryk i forskellige former. Et gammelt islandsk ægtepar kom ud for den ulykke, at deres lille hus brændte ned. Det var ikke assureret. Den gamle kone sagde: Det er naturligvis en stor skade vi har lidt. Men vi var alligevel glade over, at vort hus ikke var forsikret, så kunne ingen skygge falde på os.

Alle er enige om, at menneskets æresfölelse og gode omdömme skal beskyttes af loven. Denne beskyttelse på den ene side og ytringsfriheden på den anden, må ofte kollidere. Så möder vi den afvejning af modstridende interesser, man så ofte står overfor i retslivet.

Pressefriheden, hensynet til offentlig diskussion og kritik, kræver, at pressen kan skildre forhold, der berörer ens ære, uden at der ubetinget skal kræves sandhedsbevis. Men på den anden side kan man ikke i pressefrihedens navn hensynslöst prisgive en persons ære.

Disse evindelige sammenstöd er blevet löst på forskellig måde i mange landes lovgivning og domspraksis.

Jeg synes, at fölgende punkter kunne tjene til vejledning:

En ytring, der krænker en andens ære, skal være straffri, selv om det ikke lykkes fuldt ud at bevise dens sandhed, hvis disse betingelser er opfyldt:

1) Ytringen er fremsat på grund af offentlig interesse, hvortil henregnes diskussion og kritik om offentlige anliggender.

2) Den, der fremsatte ytringen, skal fremföre rimelige og sandsynlige grunde for sin påstand, således at det er klart, at den ikke er grebet ud af luften.

3) Man må have været i god tro med hensyn til ytringens sandhed, d.v.s. selv have troet, at den var sand.

4) Ytringen må ikke være mere krænkende eller fornærmende end det er nödvendigt for at opnå den hensigt, som de almene interesser kræver. Hvis den i sin formulering, ordvalg eller den måde, den fremsættes på, er unödvendigt fornærmende, skal den straffes.

En side af denne sag er blevet diskuteret livligt i den danske dagspresse i de sidste dage. Det er spörgsmålet om pressens behandling af straffesager, især hvorvidt navne skal nævnes. Man kan læse om vidt forskellige opfattelser blandt chefredaktörer. I et interview oplyser professor Stephan Hurwitz, at i Holland gælder

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

det som generel regel, at aviserne ikke nævner navne i straffesager.

Forresten er det nu tredive år siden, professor Hurwitz skrev en udförlig analyse af lovgivningens stilling til pressens behandling af retssager, en afhandling som også i dagens debat er værdifuld med sine oplysninger og forslag.

De retsfölger, de sanktioner, som ærekrænkelser medförer, har undergået ændringer i tidernes löb. De har også udviklet sig på forskellig vis i de ulige retssystemer.

För i tiden var talion, gengældelsen, öje for öje, tand for tand, det herskende princip i strafferetten. Hvis en mand blev skyldig i bebrejdelse mod en anden, f.eks. for landsforræderi, så skulle injurianten få den samme straf, som den krænkede ville have fået, hvis beskyldningen var sand.

I de senere år er straffen i de nordiske lande for æreskrænkelser overhovedet böder; i visse tilfælde hæfte eller fængsel, d.v.s. for bevidst usande sigtelser. Undertiden idömmes der erstatning til den fornærmede. Medens de nordiske landes lovgivning lægger hovedvægten på straf, - i almindelighed böder, - er den angelsaksiske ret gået i en anden retning. Den anvender först og fremmest erstatning. Denne erstatning til den forurettede, "damage", er ofte af betydelig störrelse, og når undertiden op til svimlende summer. I året 1961 blev således et engelsk bladhus i en enkelt ærekrænkelsessag dömt til at yde i erstatning 117 tusind pund sterling, d.v.s. ca. to og en kvart million danske kroner.

Foruden disse retsfölger, böder, fængsel, erstatning, findes der et oprejsningsmiddel for den ærekrænkede, mortifikation. Den består deri, at domstolen erklærer ytringen for död og magteslös, ubeföjet. Mortifikation i denne betydning kendes kun i tre lande: Danmark, Island og Norge.

De sanktioner, der her er blevet omtalt, lovbestemt af lovgivningsmagten og idömt af domstolene, har sikkert preventiv betydning og giver også den forurettede en vis oprejsning og tilfredsstillelse. Men opsigtsvækkende og vigtige foranstaltninger er kommet i nogle lande fra pressen selv.

Det var en milepæl i pressens historie, da det engelske presseråd blev oprettet i 1953. Det begyndte som et eksperiment af en frivillig sammenslutning af avisledere og journalister, uden repræsentanter fra offentlige myndigheder.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Presserådets opgave var på den ene side at organisere pressens forsvar mod pressens og pressefrihedens kritikere og fjender, - på den anden side at fremme rimelig adfærd og hæderlig opförsel og modarbejde samvittighedslöse journalistiske metoder.

Rådet kunne kun straffe krænkelser ved meningstilkendegivelser.

Pressens opinionsnämnd i Sverige er en æres- og forligsdomstol, der afgiver opinionsudtalelser i en række sager, blandt andet om "offentliggörande står i strid mot heders fordringar eller eljest ur synpunkten av pressens anseende icke bör lämnas opåtalt".

I Danmark er man gået denne samme vej som England og Sverige. De regler om god presseskik ved omtale af straffesager, som i 1960 blev udsendt af Danske Dagblades Fællesrepræsentation, var banebrydende. Deri findes mange gode regler, måske så gode og hensynsfulde, at det kan være lidt svært for energiske og impulsive journalister at vænne sig til dem. Det kræves jo her, at overskrifter skal have dækning i teksten, at journalisten skal bruge pålidelige kilder, at ved gengivelse af billedmateriale skal der udvises særlig hensynsfuldhed og takt, at pressen ikke bör fremme en injuriants önske om ved misbrug af pressen at skandalisere den injurierede o.s.v.

Oprettelsen af det danske pressenævn er også et vigtigt skridt i nutidens udvikling i forhold til pressefrihed og presseetik.

Det tager nok tid, at alle aviser og alle journalister affinder sig med et sligt system som pressenævn og pressejustits.

I lande, hvor man har fået en sådan ordning, at en presseinstitution kan give en avis reprimande er det forekommet, at vedkommende avis rigtignok har optaget nævnets kendelse, men knyttet der til nogle æreformærmelser over for dommerne. Et sådant adfærd formindsker ikke behovet for pressenævn, tværtimod, det viser, at der findes i denne verden journalister, som endnu har noget at lære i presseetik.

I det förnævnte skrift fra 1937 var professor Hurwitz allerede inde på tanken om pressens egen frivillige justits, pressens egen indsats, der måtte supplere lovreglerne.

På dette grundlag må der arbejdes videre fremover.

Det er ofte blevet sagt, at man i et demokratisk samfund skal have pressefrihed under ansvar. Det er rigtigt, men ikke nok. Jeg

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

vil tilföje: Vi må have pressefrihed med ansvars<u>fölelse</u>. Og man ser med tilfredsstillelse, hvor mange fremstående personligheder inden for pressen i mange lande arbejder for voksende ansvarsfölelse blandt journalister og for udbredt anerkendelse af pressens moralske kodeks. Man har jo allerede i nogle lande fået pressenævn og råd, hvor pressen holder dommedag over sig selv. Disse institutioners virkefelt burde udvides. Man har bygget op en klageinstitution, en klagemur. I Jerusalem findes en klagemur eller grædemur ved det gamle store tempel. En gang var der nogle turister i Jerusalem, som gerne ville se den berömte mur, og de bad chauffören köre til det sted, hvor jöderne græder. Chauffören körte direkte til skattevæsenet.

Alle ved, at det er forekommet flere gange, at folk har klaget og grædt over ubarmhjertig, hensynslös presse.

Det er pressens opgave, og jeg håber kærkommen pligt, at bygge en mur, en moralmur, et solidt værn om pressens frihed, pressens ansvarsfölelse og ærlighed, knyttet til frihedens tempel.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur